

Dr. sc. Nada Prlić – kako živjeti sestrinstvo

Medicinska sestra Nada Prlić jedna je od onih osoba koja je cijeli svoj profesionalni put podredila sestrinstvu. Unatoč činjenici da je prije nešto manje od godine dana obranila svoju doktorsku disertaciju i time postala prva medicinska sestra doktorica znanosti u Republici Hrvatskoj koja se aktivno bavi sestrinstvom na svim poljima, dugi niz godina. Jednako tako manje će biti sretna ako ju oslovite s ‘doktorice’, a mnogo više ukoliko ju oslovite sa ‘sestra Nada ili sestra Prlić’. I tako je sestra Nada Prlić, iako je već danas nesporno zaslužila da ju nazovemo legendom hrvatskog sestrinstva, ostala ista ona sestra koja je bila i onda kada je započela svoj profesionalni život medicinske sestre, samo s mnogo više iskustva, znanja i želje da hrvatskim sestrama ostavi u nasljeđe najviše što jedan čovjek može tijekom svojeg života.

Iako i sama kaže da manje voli sama o sebi pričati, a daleko joj je draže kada njezina djela sama o njoj govore, vrlo je rado odgovorila na nekoliko pitanja za čitateljice i čitatelje Sestrinskog glasnika, jer ionako smo mogli samo preletiti kroz njezin profesionalni život, jer za više od toga trebalo bi mnogo više od jednog intervjua.

SG: Gospođo Prlić možete li nam ukratko reći nešto o sebi i svojoj profesionalnoj karijeri?

Nada Prlić: Prošle sam godine, točnije u lipnju 2009., obranila doktorsku disertaciju pod naslovom „Kvaliteta života i resocijalizacija bolesnika poslije moždanog udara u Osječko – baranjskoj županiji“. Prethodno sam završila poslijediplomski studij iz javnog zdravstva pri Medicinskom fakultetu u Zagrebu i obranila magistarski rad pod naslovom „Pretpostavke i značenje profesionalne autonomije sestrinstva“. 1980. godine diplomirala sam na Filozofskom fakultetu – studij pedagogije, u Zagrebu, nakon što sam 1975. godine diplomirala na Višoj školi za medicinske sestre u Zagrebu.

Od 1992., radim na radnom mjestu ravnateljice Medicinske škole Osijek. 2003., započinem raditi na Medicinskom fakultetu Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, kao viši predavač iz predmeta Osnove zdravstvene njege, Proces zdravstvene njege, Metode zdravstvenog odgoja i promocija zdravlja, Filozofija i etika zdravstvene njege.

Tri godine bila sam predavač na Medicinskom fakultetu Sveučilišta u Rijeci, na studiju sestrinstva, a sedam godina radila sam iste poslove na Medicinskom fakultetu Sveučilišta u Splitu.

Predajem još i na Visokoj zdravstvenoj školi u Mostaru, studij sestrinstva, Filozofiju i etiku zdravstvene njege.

Budući je studij sestrinstva u Osijeku niz godina bio dio Visoke zdravstvene škole u Zagrebu, od 1997. do 2001., obnašala sam dužnost pročelnice studija sestrinstva i bila predavač zdravstvene njege.

Ali, ono što posebno volim istaknuti, to su moji sami početci rada u sestrinstvu. To je bilo sad već daleke 1967. godine kad sam započela raditi kao medicinska sestra u Općoj bolnici Osijek i tamo radila pet godina. Nakon toga sam radila u industrijskoj ambulanti četiri godine, te nakon toga u Školskom centru „Ruđer Bošković“ (zdravstveno usmjerenje), započela svoju karijeru nastavnika.

Autorica sam četiri udžbenika i priručnika za medicinske sestre, i to redom: Prlić N. Zdravstvena njega za učenike I. i II. razreda srednjih medicinskih škola, u zanimanju medicinska sestra. Školska knjiga. Zagreb, 2009., Prlić N. Zdravstvena njega 4 za učenike IV. razreda u zanimanju medicinska sestra – medicinski tehničar (zdravstvena njega kirurških bolesnika). Školska knjiga Zagreb, 2005., Prlić N. Metodički priručnik za nastavnike uz udžbenik Zdravstvena njega I (za učenike srednjih medicinskih škola) ŠK Zagreb. 2002. i Prlić. N. Metodički priručnik za nastavnike uz udžbenik Zdravstvena njega IV (za učenike srednjih medicinskih škola) ŠK Zagreb, 2002.

Naravno da moje stručne aktivnosti ne završavaju samo na spomenutom. Objavljujem redovito stručne i znanstvene radove u časopisima, predajem na kongresima i stručnim skupovima, bavim se recenziranjem stručnih i znanstvenih radova, te knjiga.

SG: Prošle ste godine doktorirali i tako postali prva medicinska sestra doktorica znanosti koja je doktorsku disertaciju pisala iz područja sestrinstva, a ujedno i radi u sestrinstvu. Možete li nam reći koliko je to bilo teško ostvariti, koliko Vam se čini da su sestre općenito zakinute u području znanstvenog napredovanja i što bi trebalo učiniti kako bi se to popravilo?

Nada Prlić: Ne mislim da je teško ako postoje uvjeti (završen sveučilišni studij i poslijediplomski studij) i radno mjesto koje vas potiče i/ili je uvjet znanstveno napredovanje. U Republici Hrvatskoj je mali broj sestara na takvim radnim mjestima. Vjerojatno, niti ja ne bih išla na poslijediplomski studij da 1986., nije planiran sveučilišni studij sestara za profesore zdravstvene njege. U to vrijeme završen sveučilišni studij imale smo kolegice Fajdetić i ja, i obje smo upisale poslijediplomski studij. Na žalost, studija nema ni danas, ali to ne bi smio biti razlog da kolegice koje su u međuvremenu završile sveučilišne studije ne upisuju poslijediplomski studij na Medicinskom fakultetu i doktoriraju u grani sestrinstva. Kod

nas, da se sutra otvori diplomski studij i poslijediplomski studij, nema tko predavati sestrinstvo. Ništa ne dolazi preko noći i trebamo učiti od zemalja koje su to prevladale na isti način. Amerikanke su uz sestrinstvo završavale diplomatske studije (uglavnom pedagogiju, psihologiju ili sociologiju), zatim poslijediplomske studije i doktorirale. Kada se dostigla „kritična masa“ otvarali su diplomatske i poslijediplomske studije sestrinstva. Kod nas je, na žalost, sve bilo obezvrjeđeno, i to od samih sestara. Danas je situacija ipak drugačija. Vjerujem da će se otvoriti diplomski sveučilišni studij, u koji će se uključiti sestre predavači iz inozemstva koje imaju izbor u zvanja. Diplomski studij sestrinstva pridonijet će interesu sestara za upis na poslijediplomski studij i znanstveni rad. Medicinske sestre kojima je znanje vrijednost, obrazovanje djelatnost, a učenje proces pokrenut će razvoj hrvatskog sestrinstva.

SG: Obzirom da ste vrlo aktivna na svim poljima koja obuhvaćaju sestrinstvo, od prakse do školovanja, možete li nam reći nešto o Vašim iskustvima i sestrinstvu u RH uopće od kada se njime profesionalno bavite?

Nada Prlić: Profesionalno sam u sestrinstvu od završetka srednje škole. Radila sam u bolnici kao instrumentarka, sestra na odjelu, u primarnoj zdravstvenoj zaštiti, a od 1976. godine sam u obrazovanju. Međutim, kako drugi kažu, nisam samo „radila“, bila sam i ostala aktivna u području obrazovanja sestara. Zapravo, mogu neskromno reći: ja učim, radim, živim i mislim sestrinstvo. Bez obzira na moje obrazovanje i znanstvena napredovanja, ponosna sam što sam sestra.

SG: Kakvo je Vaše mišljenje o školovanju sestara koje trenutno imamo u Republici Hrvatskoj?

Nada Prlić: Ne mogu govoriti o trenutnom obrazovanju sestara u Republici Hrvatskoj, a ne osvrnuti se na povijesni razvoj, bez obzira koliko nekoga smetala „tradicija“. Onaj tko ne poznaje svoju povijest, ne razumije sadašnjost i ne vidi budućnost. Hrvatska ima dugu tradiciju u obrazovanju sestara na koju trebamo biti ponosni: početak obrazovanja medicinskih sestara je davne 1921. godine. Osnivač je Ministarstvo zdravlja. Škola za sestre pomoćnice je u sastavu Škole narodnog zdravlja (završena srednja ili građanska škola, najmanje 18 godina života, obrazovanje je trajalo tri godine). Od 1950. godine postdiplomsko je osposobljavanje medicinskih sestara – „diploma sestrinstva u javnom zdravstvu“. Godine 1953., zaslugom dr. Andrije Štampara Viša škola za medicinske sestre pripojena je Medicinskom fakultetu. Uvjet za upis bila je završena srednja škola, a obrazovanje je trajalo tri godine. U to vrijeme nije bilo više razine obrazovanja sestara nigdje u svijetu. Razlika je u nazivima ustanova u kojima se studiralo i završavalo studije. Na žalost, to je prekinuto smrću dr. Andrije Štampara (1958.) i zadnja generacija završava 1961. godine. Od 1959. godine medicinske škole su uvrštene u srednjoškolski program i preživjele reforme 1975./76., 1984./85. Danas škole rade prema nastavnom planu i programu donesenom 1997. godine. Viša škola se ponovno otvara 1966. godine u Zagrebu kasnije s područnim odjelima u Osijeku i Splitu. Studij traje dvije godine. Od 1999./2000. godine obrazovanje traje tri godine, a od 2005. godine obrazovanje je prema Bolonji (slika 1).

Trenutno u RH imamo: srednje obrazovanje koje je pred velikom promjenom, prediplomski stručni studij sestrinstva i spe-

Slika 1. Obrazovanje medicinskih sestara u Hrvatskoj

cijalistički diplomski stručni studij. Usudujem se reći, unatoč kritiziranjima, srednja škola, prediplomski studij i specijalistički studij daju dostatne stručne kompetencije. Obrazovanje sestara i danas je odraz mogućnosti Hrvatske.

Razlike u školovanju sestara u pojedinim zemljama moramo tumačiti i u okviru kulture i sustava vrijednosti u kojem pojedinac živi i u odnosu na ciljeve, očekivanja, standarde.

SG: Kakva su Vaša razmišljanja o potrebi obrazovanja sestara u Republici Hrvatskoj, i u kojim bi smjerovima trebalo to obrazovanje ići?

Nada Prlić: Obrazovanje medicinskih sestara treba se temeljiti na: potrebama hrvatskoga zdravstva, preporukama SZO, tradiciji školstva na našim prostorima, sadašnje materijalne mogućnosti i bliže budućnosti, zadovoljavanju interesa učenika i studenta sestrinstva (slika 2). Znanje – kompetencije medicinske sestre treba poučavati na: znati, činiti, biti i živjeti zdravstvenu njegu, na svim razinama obrazovanja (slika 3). Više je čimbenika koji zahtijevaju obrazovanje sestara i na diplomskoj i poslijediplomskoj razini: razvoj znanosti, visoke tehnologije, veliki prirast stanovnika u gradovima, opća migracija stanovništva koja utječe na način života suvremenog čovjeka (pojedince, obitelji i čitave zajednice) i njegovo zdravlje, a odražavaju se na zdravlje i zdravstveno stanje populacije. Sve

Slika 2. „temelji“ obrazovanja medicinskih sestara

Slika 3. „temelji“ znanja – kompetencija

to uvjetuje novi ustroj zdravstvenog sustava, reformu zdravstva (kategorizaciju bolnica, odjela, zdravstvenih standarda, različitih vrsta zdravstvenog osiguranja) u kojem medicinska sestra treba nove – drukčije kompetencije. Vjerujem da će Hrvatski kvalifikacijski okvir koji se zasniva na: hrvatskoj obrazovnoj tradiciji, sadašnjem stanju i razvoju društva, potrebama zdravstva, pojedinaca i društva u cjelini, odrednicama Europskoga kvalifikacijskog okvira i međunarodnim propisima koje je prihvatila Hrvatska povezati s EKO-om već ove godine, a svaku kvalifikaciju (za medicinske sestre) opisati mjerljivim pokazateljima odgovarajuće razine najkasnije do 2012. godine.

SG: U posljednje se vrijeme puno govorilo o usklađenju sestrijskih obrazovnih programa s Direktivom EU. Poznato nam je da ste vrlo aktivno sudjelovali u izradi tog programa, ali isto tako i da je to izazvalo dosta burne reakcije Vaših kolega i kolegica u obrazovnom sustavu. Možete li nam reći što se zapravo dogodilo?

Nada Prlić: Svako usklađivanje obrazovnih programa izaziva burne reakcije. Međutim, radna skupina je dobila zadatak izraditi ishode učenja i nastavni plan koji je bio zadan dokumentima: Bolonjska deklaracija 1999., Minhenska deklaracija (SZO) 2000., Lisabonska deklaracija 2000., Kopenhaska deklaracija 2002., Mاستrihtska deklaracija 2004. Direktiva 2005/36/EZ, Helsinška deklaracija 2006. i Europski kvalifikacijski okvir na koje nismo mogli utjecati. Zatvaranje poglavlja tri, uvjetovano je usklađivanjem reguliranih profesija Direktivom 2005/36/EZ među kojima je i medicinska sestra. Direktiva postavlja temeljne uvjete: najmanje deset godina općeg obrazovanja (što je u Hrvatskoj bio uvjet za upis 1952./53. godine), tri godine stručnog kroz 4600 sati. Zadani su i predmeti, tako da je radna skupina uz zalaganje za opće predmete (hrvatski jezik, strani jezik i matematika) bila neuspješna. Učenika ne možemo više „opteretiti“ nastavom. Ja se još uvijek nadam kako će u 4600 sati biti i sati učenja – individualnog rada, te da će jezgrovni kurikulum odrediti sate hrvatskog, stranog jezika i matematike kroz sve godine obrazovanja, i time omogućiti učenicima ravnopravno polaganje ispita državne mature i upis na studij.

SG: Koliko ste upoznati s relativno novim programom specijalizacija za medicinske sestre i tehničare i što o njemu mislite?

Nada Prlić: S Pravilnikom o specijalističkom usavršavanju medicinskih sestara – medicinskih tehničara upoznata sam iz Narodnih novina. Program specijalizacija i užih specijalizacija je sadržajan, traje godinu dana i kroz planirane sadržaje će pripremiti sestru za specijalističke poslove u zdravstvenoj njezi. Smatram važnim educirati mentore i glavne mentore, jer nije dovoljno imati godine staža i stručne kompetencije. Važno je imati i kompetencije poučavanja i provjere znanja. Specijalističko usavršavanje treba postati uvjet za rad na određenom radnom mjestu gdje se traže specijalistička znanja i vještine iz zdravstvene njege, a ne da se s tog radnog mjesta ide na specijalizaciju.

SG: Što po Vašem mišljenju nedostaje u Republici Hrvatskoj kako bi sestriinstvo moglo napredovati u svim obrazovnim smjerovima kao i ostala zanimanja?

Nada Prlić: U Republici Hrvatskoj nedostaje dobra sektorska analiza kojom bi se došlo do podataka koliki broj sestara postoji i s kojom autonomijom, koja podrazumijeva obrazovanje i koliko ih treba u Hrvatskoj. Ministarstvo zdravstva, kao najveći „kupac“, mora utvrditi potrebe, ne samo za danas već za pet, deset godina... (u broju i razini) kadrova za zdravstvenu njegu. Kada budemo imali te podatke znat će se koliki je nedostatak medicinskih sestara i na kojoj razini obrazovanja. Potrebe za medicinskim sestrama s određenim kompetencijama uvjetovat će obrazovanje sestara u srednjoj školi, prijediplomskoj, diplomskoj i poslijediplomskoj razini. Hrvatska bi trebala imati Institut za sestriinstvo u kojem bi radile sestre koje će se isključivo baviti istraživanjem prakse zdravstvene njege – sestriinstva, objavljivanjem radova i rezultata koje bi prenosile u praksu. To je uvjet za sestriinstvo kao granu znanosti. Bez istraživanja nema znanstvenog napredovanja.

SG: Poznato je da u Republici Hrvatskoj sestre imaju tri institucije koje ih neposredno zastupaju na raznim mjestima. To su HUMS, HSSMSMT i HKMS. Što mislite o njihovom djelovanju kako pojedinačnom tako i zajedničkom?

Nada Prlić: Hrvatske medicinske sestre su se povijesno udruživale u profesionalne udruge. Davne 1927., osnovano je Društvo sestara koje je 1929. na kongresu u Rimu učlanjeno u Međunarodno vijeće sestara (ICN). Mislim kako i tu tradiciju treba podržavati i profesionalno održavati svojim aktivnim radom. Pripadnost profesionalnoj udruzi dio je profesionalizacije koju treba promicati medicinskim sestrama. Biti član treba biti čast, a ne „kazna“. HSSMSMT je potreba svih medicinskih sestara. Povijesno, sindikat se i osnovao za zaštitu i ostvarenje radničkih prava, i ta je misija trajna, pogotovo u današnjim vremenima. HKMS osnovana je sukladno odredbama Zakona o sestriinstvu i Zakona o zdravstvenoj zaštiti. Sve medicinske sestre zaposlene u sustavu zdravstva i/ili koje prakticiraju zdravstvenu njegu moraju biti članovi Komore. Mislim kako je njihovo djelovanje uvjetovano nizom čimbenika kako pozitivnih tako i negativnih, ali da za sve ima „prostora“ kako pojedinačnog tako i zajedničkog. Sve tri institucije trebaju imati zajednički cilj - djelovati za dobrobit sestriinstva.

DMB